

THANH NIÊN VÀ NÉP SỐNG VĂN HÓA

VŨ MÃO

(Bí thư thứ nhất B.C.H.T.U

Đoàn T.N.C.S Hồ Chí Minh)

Hội nghị Ban chấp hành Trung ương Đảng lần thứ IV khẳng định: “Mỗi ngành hoạt động trong xã hội có trách nhiệm xây dựng lối sống xã hội chủ nghĩa cho nhân dân lao động, trên các mặt lao động, công tác, sinh hoạt tập thể và quan hệ xã hội. Cần bồi dưỡng, giới thiệu, phát huy những nhân tố mới, những điển hình tiên tiến trên từng mặt và tạo thành phong trào quần chúng xây dựng nếp sống trong sạch, lành mạnh; đấu tranh loại trừ lối sống tiêu cực, lạc hậu, những tàn dư văn hóa lạc hậu, phản động, đồi trụy”⁽¹⁾.

Xuất phát từ cách đặt vấn đề nói trên, Trung ương Đoàn thanh niên cộng sản Hồ Chí Minh *thấy cần thiết và cấp bách phải đẩy mạnh cuộc vận động có tính quần chúng rộng rãi “Xây dựng nếp sống văn hóa trong thanh niên”* nước ta.

Thanh niên hiện nay chiếm 15 triệu người. Trong tổng số trên 22 triệu lao động xã hội, lao động trẻ chiếm trên 11 triệu người. Trong lực lượng công nghiệp, lao động trẻ chiếm gần 69%. Thanh niên là lực lượng chiếm số đông trong lực lượng trí thức xã hội, hằng năm có chiếm 1 triệu thanh niên bước vào tuổi lao động.

Như vậy, có thể nói rằng: bàn về việc xây dựng nếp sống văn hóa trong xã hội ta nói chung.

1. Trích Nghị quyết Trung ương Đảng lần thứ IV.

Trên lĩnh vực lối sống cũng như nếp sống, cuộc đấu tranh giữa hai con đường diễn ra gay gắt và phức tạp ở mọi nơi, nhất là các đô thị.

Trong cuộc đấu tranh quyết liệt đó, chúng ta đã giành được những thắng lợi có ý nghĩa quan trọng, nhưng trong những năm gần đây, do thiếu cảnh giác cách mạng, do buông lỏng quản lý... nên cuộc sống xã hội hiện nay đang có những diễn biến phức tạp.

Lối sống tiêu cực theo đồng tiền, xa hoa lãng phí, đua đòi ăn diện, sống buông thả, bản năng, lười lao động, ngại học tập, nghiên cứu, trốn tránh nghĩa vụ công dân, đi vào hủ tục, mê tín dị đoan, làm ăn bất chính, phạm pháp, thậm chí gây tội ác nghiêm trọng đã xuất hiện và lây lan khá mạnh. Trước tình hình ấy, mặc dù trong hoàn cảnh khó khăn nhiều mặt như hiện nay, với mức sống vật chất còn thấp, với điều kiện sống còn nhiều thiếu thốn, chúng ta vẫn có thể phát huy xây dựng được cuộc sống lành mạnh và tốt đẹp.

Lối sống mà chúng ta xây dựng cho thanh niên phải là lối sống xã hội chủ nghĩa, lối sống của giai cấp công nhân, kết hợp hài hòa nhuần nhuyễn với kế tục, phát triển những giá trị truyền thống tốt đẹp của dân tộc Việt Nam ta. Lối sống đó, trước hết phải là sự biểu hiện của lẽ sống cao đẹp vì lý tưởng cách mạng của Đảng, của Bác Hồ kính yêu và của toàn dân tộc. Lối sống đó phải thể hiện thành tập quán hàng ngày, trong các sinh hoạt của mỗi người thanh niên ở mọi môi trường khác nhau.

*

* *

Xuất phát từ yêu cầu xây dựng con người mới, nền văn hóa mới và những nhu cầu cấp bách cần giải quyết trong tình hình hiện nay, chúng tôi thấy nếp sống văn hóa mà chúng ta cần xây dựng trong thanh niên gồm những nội dung chủ yếu sau đây:

1. *Nếp sống lao động* (bao gồm cả trong học tập và chiến đấu)

Ở xã hội chủ nghĩa, con người lao động làm chủ tập thể. Sức lao động được giải phóng mở ra một kỷ nguyên sáng tạo không cùng của con người. Chính ở đây, lao động không những là một nghĩa vụ mà còn là một quyền lợi, một nhu cầu không thể

Thiếu được đối với con người mới xã hội chủ nghĩa. Chính vì vậy mà tinh thần lao động và cách thức lao động có hiệu quả cao là cái cốt lõi của con người mới và xã hội chủ nghĩa. Nó là yêu cầu cao nhất của nếp sống văn hóa đối với thanh ta.

2. Xây dựng nếp sống trong quan hệ xã hội.

Xã hội chúng ta là xã hội chủ nghĩa mà *biểu trưng* mỗi quan hệ của nó là người với người là bạn, là đồng chí anh em. Đó là một xã hội không có người bóc lột người, không có sự cạnh tranh, chà đạp lẫn nhau. Ở đó chỉ có tình thương của những người cùng chung một lý tưởng xã hội chủ nghĩa, đùm bọc, giúp đỡ lẫn nhau, có trách nhiệm với nhau trong lao động và đời sống, làm cho giáo dục và xây dựng trên cơ sở của mỗi quan hệ đó.

Xây dựng nếp sống trong quan hệ xã hội cho thanh niên trước hết là phải biết *sống và làm việc theo pháp luật*. Phải làm cho thanh niên hiểu được luật pháp Nhà nước, biết tự giác chấp hành qui chế, luật lệ trong xã hội, từ luật lệ đi đường đến luật hôn nhân gia đình, luật nghĩa vụ quân sự...

Sinh hoạt công đồng là một việc diễn ra hàng ngày đối với thanh niên. Phải thường xuyên giáo dục, hướng dẫn, nhắc nhở thanh niên biết tự mình thực hiện các qui ước, nội qui của các nhà hát, rạp chiếu bóng, sân vận động, nhà ga, bến xe, công viên, di tích lịch sử và danh lam thắng cảnh... Biết giữ gìn trật tự, vệ sinh công cộng, từ việc xếp hàng mua bán đến việc giữ yên lặng nơi đông người, nhất là trong biểu diễn nghệ thuật, v.v... Gần đây, dư luận rộng rãi lên án mạnh mẽ những hành vi càn quấy phá rối trật tự, làm mất vệ sinh ở những nơi công cộng.

Và vấn đề rất đáng quan tâm hiện nay đối với lớp trẻ ở các tuổi đang “học ăn, học nói, học gói, học mở” là vấn đề *giao tiếp xã hội*. Việc này phải được giáo dục một cách công phu từ khi các em mới lọt lòng mẹ. Trước mắt phải bằng mọi cách từ trong nhà trường, đến gia đình và ngoài xã hội, cần giáo dục, hướng dẫn cho lớp trẻ một cách cụ thể và có hệ thống về quan hệ giao tiếp trong xã hội và cách cư xử có văn hóa giữa người với người. Cùng với việc thực hiện các hành vi tốt đẹp đó, phải giúp thanh thiếu niên chống lại tệ nói tục, chửi bậy, thói thô bạo và những hành vi thiếu

văn hóa khác trong quan hệ giữa người với người, nhất là ở những nơi sinh hoạt công cộng.

3. *Xây dựng nếp sống gia đình.*

Gia đình là tế bào của xã hội. Gia đình có tốt xã hội mới tốt. Xây dựng người thanh niên có văn hóa đồng thời phải xây dựng gia đình văn hóa mới. Gia đình kiểu mới có vai trò, vị trí và tác dụng vô cùng quan trọng đến việc hình thành, phát triển và hoàn thiện lối sống và nhân cách của người thanh niên. Ngược lại, mỗi nam nữ thanh niên, nếu được chuẩn bị tốt, họ sẽ là những chủ thể quyết định trong việc xây dựng gia đình Việt Nam kiểu mới phù hợp với quan điểm của Đảng và Nhà nước ta.

Hiện nay, có mấy vấn đề chính nổi lên lối phù hợp với quan điểm của Đảng và Nhà nước ta.

Hiện nay, có mấy vấn đề chính nổi lên là:

Thanh niên phải đi đầu trong việc xây dựng gia đình văn hóa mới. Thanh niên phải gương mẫu và vận động những người trong gia đình thực hiện tốt đường lối chính sách của Đảng, biết sống có đạo đức, có phẩm chất, nhất là trong hoàn cảnh khó khăn hiện nay, biết giữ mối quan hệ trong gia đình thuận hòa, kính trọng ông bà, yêu thương cha mẹ, chăm sóc con em.

Trong việc cưới của thanh niên ta hiện nay có sự đan xen giữa tập quán mới đang hình thành và tập quán có lúc còn có thể trở lại giữa cách tân với kế thừa những gì là bản sắc văn hóa của dân tộc.

Trước hết, phải giáo dục thanh niên có những hiểu biết về luật hôn nhân và gia đình, biết được những kiến thức cơ bản về làm vợ, chồng, làm cha, làm mẹ, về sinh hoạt nam nữ, về nuôi dạy con cái và tổ chức gia đình kiểu mới trước khi đăng ký kết hôn. Trên cơ sở đó, giúp thanh niên thoát khỏi sự ràng buộc của tập tục cũ lỗi thời như nạn tảo hôn, cưỡng hôn, lấy vợ lẽ, ép hôn, thách cưới, tổ chức lễ cưới tốn kém, phiền hà, lai căng, kệch cỡm...

Hiện nay, hàng năm trong cả nước có tới trên 40 vạn đám cưới. Như vậy, mỗi năm có trên 80 vạn nam nữ bước vào cuộc sống gia đình. Họ đã được chuẩn bị như thế nào để từ đó những tế bào đầu tiên của gia đình Việt Nam kiểu mới ra đời, hình thành và phát

triển? Chúng tôi cho rằng đã đến lúc chúng ta phải tổ chức nghiên cứu, tổng kết thực tiễn lý giải đúng tình hình, đề ra những giải pháp có hiệu quả: nhằm từng bước xây dựng gia đình kiểu mới.

Chúng ta còn cần phải đẩy mạnh cuộc vận động sinh đẻ có kế hoạch, làm cho các gia đình trẻ tự giác thực hiện chỉ tiêu mỗi gia đình không quá 2 con, mỗi lần sinh cách nhau 5 năm. Để thực hiện được như vậy, chúng ta phải tiến hành công tác này một cách công phu, tỉ mỉ. Bằng những cơ sở khoa học và dẫn chứng cụ thể, chúng ta phải làm cho nam nữ thanh niên thấy được nhiều con, đẻ dày, có hại như thế nào.

4. *Nếp sống cá nhân.*

Trong toàn bộ hoạt động sống của mình, sinh hoạt cá nhân là một chỉ số biểu hiện trình độ văn hóa của nam nữ thanh niên trong đời sống hàng ngày.

Hiện nay trong sinh hoạt cá nhân của thanh niên còn nhiều thói quen mất vệ sinh, phản khoa học, lè mề, luộm thuộm, bắt chước một cách thiếu suy nghĩ, thiếu trí tuệ trong ăn mặc, đầu óc...

Trước hết, cần tập trung giúp đỡ thanh niên thực hiện nếp sống có vệ sinh và khoa học. Vệ sinh trong ăn uống, trong cách may mặc, trong tổ chức nơi ở, nơi làm việc. Thực hiện sự suy nghĩ và thói quen giải quyết mọi công việc trên cơ sở có tri thức khoa học. Xây dựng tác phong khẩn trương, chính xác phù hợp với nhịp điệu của xã hội công nghiệp.

Mặt khác, phải hướng dẫn thanh niên biết dùng thời trang (bao gồm kiểu quần áo và đầu tóc) sao cho có văn hóa và phù hợp với tình hình đất nước (cả về kinh tế, thị hiếu thẩm mỹ và khí hậu). Vấn đề “mốt” trong thời trang là một vấn đề được thanh niên nay quan tâm, nhất là thanh niên ở đô thị và thanh niên học sinh. Nhu cầu đưa cái đẹp vào may mặc và cách để đầu tóc là một nhu cầu chính đáng của thanh niên. Song, trong thời gian qua, do chưa được hướng dẫn một cách thường xuyên, nhiều hiện tượng tiêu cực đáng tiếc đã phát sinh trong vấn đề này. Đó là thói học đòi ăn diện một cách lai căng, kệch cỡm. Đó là tệ bắt chước một cách thiếu suy nghĩ các kiểu quần áo, các kiểu đầu tóc xa lạ với thị hiếu dân tộc hiện đại.

Vấn đề may mặc, đầu tóc của thanh niên có liên quan mật thiết đến quá trình giao tiếp xã hội của thanh niên. Thanh niên mặc kiểu quần áo như thế nào, để kiểu đầu tóc như thế nào hoàn toàn không chỉ để cho mình, mà phần quan trọng là để cho người khác - đó là bạn bè, đồng chí cùng lứa tuổi, cùng thế hệ. Chúng tôi nghĩ rằng cần thiết phải tạo ra không khí đối thoại cởi mở, tổ chức trao đổi, tọa đàm trong các tập thể thanh niên một cách có hướng dẫn để giúp nam nữ thanh niên lựa chọn đúng đắn và không ngộ nhận.

Sinh hoạt ca nhạc, điện ảnh, sân khấu, hát múa tập thể, đọc sách, tham quan, du lịch và các hoạt động thể dục thể thao là một nhu cầu khôn thể thiếu được của thanh niên. Vì vậy cần tăng cường việc giáo dục mỹ học Mác - Lênin cho các đối tượng thanh niên giúp thanh niên bồi dưỡng lý tưởng thẩm mỹ cao đẹp, đấu tranh khắc phục và ngăn ngừa các quan điểm luôn lụy bệnh hoạn, các thị hiếu thấp hèn, các xu hướng chạy theo đồng tiền... trong hoạt động thưởng thức và sáng tạo nghệ thuật.

Xây dựng nếp sống văn hóa trong thanh niên tất nhiên có nhiều nội dung, trên đây chúng tôi chỉ đề cập đến 4 nội dung cập bách nhất, có tính chất gợi ý để các đồng chí cùng thảo luận.

Từ năm 1980 đến nay, thực biện chỉ thị số 214 của Ban Bí thư Trung ương Đảng và quyết định số 56 của Hội đồng Bộ trưởng: dưới sự chỉ đạo của Ban vận động thực hiện nếp sống mới trung ương và ở địa phương; việc thực hiện nếp sống mới trong việc trong việc cưới, việc tang, ngày giỗ, ngày hội đã có những chuyển biến, nhiều nhân tố mới tiên tiến đã xuất hiện trong phong trào quần chúng ở cơ sở.

Tuy nhiên, cần phải tăng cường công tác nghiên cứu khoa học và tổng kết thực tiễn, nhất là tổng kết kinh nghiệm của các điển hình tiên tiến của các nhân tố mới. Trên cơ sở đó, cần tiến hành từng bước các cuộc hội thảo sinh hoạt khoa học cần thiết để thống nhất nhận thức, lý giải đúng tình hình, đề ra được những giải pháp có giá trị về khoa tịch và thực tiễn nhằm cải tạo tình hình, dự báo chính xác các chiều hướng phát triển trong tương lai, làm cơ sở chính xác cho việc xác định đúng đắn các chủ trương, biện pháp cụ thể trong quá trình tổ chức thực tiễn.